

De ontdekking van de interieurfolly

In de wetenschap van de follies gaat het bijna altijd over de buitenkant van de folly. In dit verhaal ontdekken we dat ook de binnenkant van een bouwwerk een folly kan zijn. Hoe wordt de inrichting van ons huis een folly, los van het exterieur?

Dit huis is excentriek: gek dus
Toen Marilu Groeneweg haar huis te koop zette op Funda, liep het storm. Niet met potentiële kopers maar met nieuwsgierige mensen die zo'n rare en excentriek inrichting nog nooit gezien hadden en nu schaamteloos binnen konden kijken. De makelaar voegde wat strakke interieur ontwerpplaatjes toe, bang dat er anders geen koper zou komen. Ik vind het interieur van Marilu een sprookjes Efteling, een zoete droom, een huis vol verborgen schatten en geheimen, een ruimte waar de tijd heeft stilgestaan en je onderduikt in het beleven – het nu. Kortom, inderdaad een interieur dat je zelden ziet. En eigenlijk is dat jammer want de wereld zou er vriendelijker en kleurrijker uitzien wanneer we meer Marilu's hadden. De Engelse filosoof John Stuart Mill benoemt dat laatste expliciet in zijn beroemde boek 'Over Vrijheid' uit 1859. "Juist omdat de tirannie van de publieke opinie van excentriciteit een verwijt maakt, is het nodig dat mensen excentriek zijn, om deze tirannie te doorbreken. Excentriciteit is altijd rijkelijk aanwezig geweest in tijden en op plaatsen waarin sterke karakters ruim vertegenwoordigd waren, en de mate van excentriciteit in een samenleving is in het algemeen evenredig geweest aan de mate van genialiteit, geestkracht en morele moed die deze samenleving bezat. Dat nu maar zo weinig mensen excentriek durven zijn, tekent het grootste gevaar voor onze tijd." [01]

Wat zeggen psychologen over je

interieur?

Er bestaat een overeenkomst tussen de bewoner en zijn interieur. De inrichting weerspiegelt de persoonlijkheid, psychoanalytisch gezegd, voorwerpen doen herinneren aan de jeugd of tonen juist de verafschuwing van de eigen jeugd. Drukke en gezellige mensen wonen met voorwerpen in vrolijke kleuren en veel prullaria her en der. Geordende en rustige mensen bewonen meestal een rustig en overzichtelijk interieur. [02] Die aandacht voor het interieur neemt sinds de industriële revolutie volgens de filosoof Thijs Lijster enorm toe naarmate wij de wereld als ongrijpbaar en onbeheersbaar zien. "De huiskamer wordt met andere woorden een schild tegen de boze buitenwereld, waarin de mens niet langer een rol van betekenis meent te kunnen spelen." [03] Die langzame vlucht in-



Woonkamer Marilu te Schiedam



Keuken Marilu te Schiedam

waarts duidt op het steeds belangrijker worden van het individu-zijn, het uniek zijn. Maar de filosoof Coen Simon legt de paradox bloot: hoe unieker de inrichting, hoe groter de kans dat we niet meer bij de groep horen, dus onze opdracht is een onmogelijke: het interieur moet tonen dat we nergens bij horen zonder dat we buiten de maatschappelijke orde vallen.

[04] Ikea heeft de oplossing want meubels, kasten etc. zijn als losse onderdelen tot unieke individuele objecten te transformeren. De auto industrie doet hetzelfde met oneindige configuratie mogelijkheden. Individualiteit binnen industrieel handbereik.

Hoe richten wij ons huis in?

Met behulp van onze inrichting

maken wij ons huis, de ruimte, individueel en speciaal voor onszelf (en bezoek). Het moet echt een 'thuis' zijn. De socioloog Duyvendak toont in zijn boek 'Thuis' hoe ingewikkeld dat begrip eigenlijk is. In zijn onderzoek ontdekte hij al gauw dat mensen hun 'thuis' moeilijk konden omschrijven maar niet meer stopten met

op onze primitieve instincten. Zo moet het veilig zijn dus niet overal glas maar juist ook muren want die geven de suggestie van dekking tegen onzichtbaar gevaar. Wij willen ons kunnen terugtrekken dus maken we hoekjes voor bepaalde activiteiten. Soms zelfs willen we andere ruimten want de auditieve privacy is misschien nog



Huis Marilu te Schiedam

praten wanneer zij omschreven waarom zij zich ergens *niet* thuis voelden. Maar alle ondervraagde personen waren unaniem dat een thuis-gevoel buitengewoon belangrijk is. Duyvendak constateert ook dat de grote fixatie op thuis verraadt wat velen missen. Een verweesde wereld waarin ons huis de veilige vesting is. [05] De heer en mevrouw Savoye lieten in 1929 Le Corbusier hun villa, Villa Savoye, ontwerpen. In plaats van een orthodox huis met een puntdak werd het een grote witte doos op palen. De kamers zonder versiering of gordijnen, met nauwelijks meubels want dat zou het effect van de grote ruimtes te niet doen, volgens de door dit huis plotsklaps wereldberoemd geworden architect. In brieven aan hem klaagde mevrouw Savoye meermaals dat het huis volstrekt onbewoonbaar was.

Volgens evolutiepsychologen willen wij een huis dat aansluit

wel belangrijker dan de visuele privacy. Wij willen een natuurlijke omgeving dus groen en lucht en licht, zodat we overzicht hebben. De Amerikaanse architect Grant Hildebrand ordent de kenmerken die zorgen dat we ons ergens thuis voelen. Hij onderscheidt drie sets van twee met elkaar samenhangende begrippen. De eerste set bestaat uit *toevlucht en overzicht*. We willen gevaar zien aankomen (de bovenste etages van hoogbouw zijn het aantrekkelijkst en duurste) en we willen zelf niet direct gezien worden (daarom zijn huizen met een voortuin gewild). De twee begrippen contrasteren met elkaar en een ruimte wordt aantrekkelijk wanneer die contrasten meer aanwezig zijn (zitkuil i.t.t. een vide of een donker hoekje bij hard met boekenkasten i.t.t. grote raampartij). De tweede set bestaat uit *verlokking en risico*. Onder verlokking verstaat hij dat er verborgen plekken zijn,



Slaapvertrek Marilu te Schiedam

dat zichrichtingen onderbroken worden zodat er een belofte van verrassing is (kronkelpad naar de voordeur, bomen ontnemen deels het zicht op de gevel, kamerscherm, tafel blokkeert een directe doorgang). Risico betekent dat er spannende elementen zijn (hoge ruimten, (open) trappen, balkons). De woning van Marilu voldeed (want verkocht en inrichting vernietigd) voortreffelijk aan deze twee sets. De derde set bestaat uit *complexiteit en orde*. Complexiteit betekent dat er veel te zien is. De ontwerper van de huiskamerleegte Jan de Bouvrie noemde dat de prullaria, de 'tut-temeruls'. Weg moest dat! Hij creëerde in onze huiskamers de symmetrie, de vensterbank moest leeg met slechts twee vazen met een identieke bloem; gezellig... of toch niet helemaal? Een teveel aan rondslingerende spullen zorgt voor onrust en overprikkeling. Ook bij deze set geldt dat hoe groter het contrast, hoe aangener de ruimte wordt ervaren. Het interieur van Marilu kende slechts complexiteit. [06]

Kenmerken van de interieurfolly
Op de andere pagina worden twee interieurs gevisualiseerd. Enerzijds het huis van Marilu en anderzijds het huis van Angèle en Marcel van Riel. Het eerste kenmerk is *tijdloosheid of juist een specifiek tijdperk*. Je kunt je huis bijvoorbeeld inrichten als een compleet jaren 20-tig, 50-tig of 60-tig huis. Hiermee hangt samen of het *thema-*

van de thematische jaren 20 etc. interieurs) dan is dat misschien alleen te vangen in de begrippen nostalgie en heimwee. Kijken is dromen. Historisch gesproken zijn de inrichtingen *rariteitenkabinetten*. Het interieur is cultuurdivers en meer of minder exotisch. Een vijfde aspect is de *bemoeienis van de buitenwereld* door enerzijds de inrichting pejoratief te benoemen (bizar, gek, hilarisch, rommelig) of anderzijds juist de benaming van vrolijk, sprookjesachtig en anti-grijs te geven. Maar uitgesproken is de mening van de bezoeker absoluut! Ook is er een *horror vacui*, een angst voor de leegte. Nergens is er 'geen inrichting'. Vloer en plafond en de vier muren



Monument Van Riel te Heukelom

zijn gevuld en omsluiten een oneindige en overdadige hoeveelheid spullen. Dat resulteert vaak



Meerdere gietijzen trappen in Monument Van Riel leiden naar 1ste en 2de etage

En als je daar bent dan sta je in een bos en hoor je je eigen gezeik niet door alle vogelgeluiden. Het laatste kenmerk is de *angst voor het daglicht* die er in de ruimten heerst. De buitenwereld lijkt moedwillig niet te bestaan door de lichtinval te belemmeren (doeken of voorwerpen voor ramen) of sterk te beperken.

Kenmerken van de makers van de interieurfolly

Allereerst zijn zij moedig door af te wijken van alles wat onze samenleving voorschrijft. Eigenzinnigheid en de durf om eenling te zijn, kenmerkt ze. Ten tweede lijkt een jeugdervaring de psychologische oorzaak te zijn voor al het geknutsel. Soms is de eigenaar zijn interieur: de kleding is compleet in overeenstemming. Als

laatste en vierde kenmerk lijkt de eigen woonomgeving een schild te zijn tegen de boze buitenwereld. Het dromerige interieur moet de eigenaren beschermen tegen kwetsuren.

Reageren? d.roelfzema@upcmail.nl
Dit artikel digitaal? www.rikroelfzema.nl (klik op 'Over mijn publicaties')
Dit artikel is gebaseerd op de volgende boeken:
[01]= *Over Vrijheid*, John Stuard Mill (1859)(1978), blz. 117 e.v.
[02]= Meer details staan o.a. in het boek *De geheime taal der dingen*, Sam Gosling (2008)
[03]= *De grote vlucht inwaarts*, Thijs Lijster (2016), pag. 55
[04]= *Human interior*, Thijs Wolzak & Coen Simon (2018)
[05]= *Thuis (het drama van een sentimentele samenleving)*, J.W. Duyvendak, (2017), pag.21-34
[06]= *Origins of architectural pleasure*, Grant Hildebrand (1999)

Dat nu maar zo weinig mensen excentriek durven zijn, tekent het grootste gevaar voor onze tijd

tisch of zonder thema is. Zo heeft in Eindhoven iemand zijn huis tot Sri Lankaanse tempels omgetoverd. Of het interieur is een Efteling in nagemaakte vorm. Een derde kenmerk is dat het *begrip tijd feitelijk afwezig* is, net als in een droom. Als er al een verwijzing is (los

in een zevende aspect, *de trompe-l'oeil*. De bestaande ruimte wordt niet geaccepteerd en een plafond wordt oneindig verlengd door een geschilderde open hemel of muren worden met behulp van doeken weggebroken in vergezichten. Tevens kenmerkt de inrichting

zich door *regelloosheid*. Alles is mogelijk en niets heeft een grens. Die regelloosheid voert weer naar een negende aspect, de complete *explosie aan kleur* of *kleursymbiose*. In beide interieurs lijkt de regenboog in miljoen stukken gebast. Tevens zal een bezoeker *verdwalen* want overal zijn deuren, gangen en verborgen paden. Meerdere keren moest ik Marcel van Riel om hulp roepen wanneer ik wat achter was gebleven toen ik foto's stond te maken. Soms kon ik hem niet eens vinden, terwijl hij riep 'ik ben hier'. Daarmee hangt ook het elfde kenmerk samen, de functies van de ruimten zijn *dif-fuus of totaal onherkenbaar*. Vind bij Marilu maar eens het toilet!



Marilu te Schiedam: trap naar eerste etage

Meer lezen?
Nieuwsgierig geworden door al deze verhalen? Lees bijvoorbeeld meer over Gemert: www.rikroelfzema.nl, 'over bijzonder plekken in Nederland', klik op 'NB – jarenlang vernederd en oneindig lang wraak genomen'.



© video estate + dank re/max totaal makelaars rotterdam

Hernieuwde aandacht voor de Folly

Recente publicaties vestigen op briljante wijze de aandacht op grappige en dwaze bouwsels. Een Nederlands boek visualiseert ze vooral en een Engels boek weet onverwachte verhalen over de motieven van follybouwers te vertellen.

Wat zijn 'Follies'?

John Fuller, ook Mad Jack Fuller genoemd, had zo rond 1820 na de nodige alcohol een flink meningsverschil met de op bezoek zijnde vrienden. Hij beweerde dat vanuit het eetkamerraam van zijn huis in Brightling de torenspits te zien zou zijn van het even verderop liggende kerkje van Dalington. Zijn vrienden meenden van niet. Een fijne weddenschap was geboren. Maar toen Fuller de volgende morgen door het eetkamer raam naar buiten keek zag hij alleen de boomtoppen in de verte maar geen bovenstuk van de torenspits. De kerk lag er wel degelijk maar helaas voor Fuller in een lager gelegen landploo. Hij had verloren dus. Maar daar nam hij geen genoegen mee; een Fuller verliest nooit! In allerijl liet hij in de uithoek van zijn landgoed een kegel oprichten die van grote afstand leek op de torenspits. Een latere restauratie bevestigde de snelheid waarmee het gebouwd was, slechts opgestapelde stenen met modder als cement. Toen zijn vrienden later op bezoek kwamen constateerden zij dat inderdaad vanuit het eetkamerraam de torenspits zichtbaar was. Einde weddenschap. Dit bouwwerk draagt tot op de dag van vandaag de naam 'Sugar Loaf' (Suikerbrood, suiker zat in die tijd verpakt in een kegelvormig papieren zakje).[01] Die stapelstenen met modder kunnen we natuurlijk geen 'architectuur' noemen ... of toch? In de architectuurgeschiedenis heten zulke bouwwerken 'follies'. Het

zijn een soort uit de hand gelopen grappen, dwaasheden, vreemde en (bijna) nutteloze bouwwerken, onconventioneel en slechts gemaakt om te vermaken. Voorbeelden zijn de namaaktempeltjes, Chinese huisjes, piramides of gekke tuinhuisjes her en der in parken. Of neem de betonnen rotsformaties met namaak watervalletjes, nage maakte bruggen over beekjes (of over niets, zinloos staan ze daar dan!) of grotten van ijzerdraad met beton overgoten ('cementrustiek'), torens en namaak ruïnes, gekke boshuisjes die te klein zijn om in te wonen, kluizenaarschutten van kluizenaars die nooit bestaan hebben, om er maar een paar te noemen.

Wanneer je kijkt naar de historie van dit soort architecturale bouwwerken dan zien we ook een verandering van perspectief: bij het ontstaan in 18de en 19de eeuw is de folly nog zeer gewaardeerd maar gaande de jaren wordt het minder en steeds meer als onzin en kitsch gezien. Afbreken die handel! De laatste decennia groeit de waardering voor deze wonderlijke architectuurvorm. In Nederland danken we dat vooral aan Wim Meulenkamp's fenomenale boek 'Follies'. Zonder zijn bijna onuitputtelijke opsomming van alle 'dwaze bouwwerken' in Nederland

maera (sic: betekent *fabelachtig monsterdier*) die ons de extremen van de menselijke fantasie toont'. Onbedoeld worden de makers toch een beetje weggezet als 'gekies'. Soms worden de makers van deze bizarre bouwwerken gezien als de lokale dorpsgek of als een overenthousiaste, niet geschoolde en vaak monomane knutselaar. Ondanks dat, formuleert hij in zijn voorwoord van het boek het disrespect voor de follies van anderen als volgt: "De huidige toestand van vele follies is precair: ons aardigste, meest weerloze erfgoed, die weesjes van de architectuur, verdwijnt met spectaculaire snelheid".

Is alles nu folly geworden?

Recent is het boek *Voor de gek! Follies in Nederland* verschenen. [03] Dit boek illustreert de veranderde opvatting over follies: 200 pagina's respect en ontzag voor oude en nieuwe follies. Onbedoeld toont het boek ons dat waar in de 18e en 19e eeuw de landgoedeigenaren met behulp van vaak gerenommeerde architecten hun follies lieten bouwen op hun landgoederen, gaande de tijd, ook de gewone man in zijn tuin spectaculaire bouwwerken het levenslicht kan laten zien. Het boek eindigt met de capitulatie van de

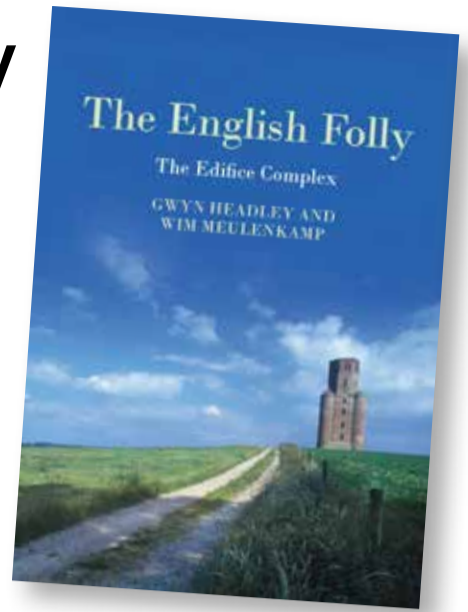
aliseerd.

Worstelde vroeger Meulenkamp al met een sluitende definitie van wat een folly nu eigenlijk is, de twee auteurs van het recent verschenen *Voor de Gek!* hebben die discussie maar gelaten voor wat het is, waardoor nu bijna alles een folly kan zijn. "Alles wat als folly wordt gepresenteerd mocht zich in principe in onze warme belangstelling verheugen. Daarnaast waren er ook bouwwerken die dat predicaat niet droegen maar die we zelf toch als follies zagen. (...) Een sluitende definitie van een folly blijkt dus niet voorhanden." [05] Ik ga het in dit artikel opnemen voor de liefhebbers van follies zoals de ondernemer Philip de Haseth Möller en onze tegenwoordige Rijksbouwmeester Floris Alkemade die zich vereren tegen deze verloedering van de definitie (al geloof ik ook niet in de sluitendheid van hun definiëringen!).

Wat is een folly en wat niet?

Om glashelder te krijgen wat wel of niet een folly is, gebruik ik graag een aantal waarheidstheorieën uit de filosofie. De eerste is de correspondentietheorie van de waarheid die als eerste werd geformuleerd door Thomas van Aquino (1225-1274). Iets is waar als het ding / de zaak overeenkomt met het verstand. Een kerktoren is waar doordat het in ons denken verschijnt als die kerktoren. De grot van Lascaux in Frankrijk is echt een grot omdat het beeld overeenstemt met ons denkbeeld van de grot. Er is dus een correspondentie tussen de werkelijkheid (= dingen, toedrachten, feiten) en ons verstand (= kennis, uitspraken, oordelen). Thomas noemt dat *adaequatio rei et intellectus*. Dus de namaakkerktoren van Mad Jack Fuller is niet waar m.b.t. de echte kerktoren waar die voor moest doorgaan. Er is geen correspondentie. De van beton aangelegde grotten met watervallen zijn niet waar met ons idee van een grot, zoals die van Lascaux. Conclusie: de namaak grot doet zich voor als grot maar is het niet. De Sugar Loaf van Fuller doet zich voor als kerktoren maar is het niet. En hier verschijnt de essentie van wat wel of niet een folly is. De folly doet zich namelijk altijd voor als iets anders. De mini-vuurtoren aan de haven van Goes doet zich voor als lichtbaken maar is niets meer dan een verborgen toilet. Het zijn follies: schijnrepresentaties. Het metalen huisje met bootje op het dak op de omslag van het boek *Voor de gek!* is een kunstwerk van Frank Bolink en Gerard Koopman. En dit kunstwerk lijkt zich voor te doen als folly maar is het niet. Het werk, het kunstwerk correspondeert met het idee van het kunstwerk (de tekeningen, de aanvraag, de subsidie, de registratie in krant en tv).

De Hornton Tower van de vermoedelijke architect Thomas Archer



uit 1742, gebouwd in opdracht van Humphry Sturt als folly (en hij verheugde zich als anderen vertelden waar hij voor zou dienen, nl. als observatorium of als perfecte plek voor de uitkijk naar de jacht op wild) prijkt op de omslag van het Engelse boek. Voor de toren had Sturt een kunstmatig meer aangelegd en het huis dat hij bij de toren wilde bouwen is er nooit gekomen, ook al had hij daarvoor het dorpje Moor Crichel met alle bewoners verhuisd naar een dorp verderop, Witchampton genaamd. [06] Maar de Sturt's Folly doet zich voor als toren maar is het niet. Het lijkt op een toren en bij betere bestudering (geen dak, geen beglazing in de ramen etc.) is er dus geen correspondentie tussen ons verstand en de zich als toren voordoeende folly.

Laatste puntje

Ook de theorie van scenograaf en follybouwer Harm Naaijer moeten we afwijzen. Follies bestaan omdat ze een verhaal aangaan met de plek waar ze staan. Hoe ze eruit zien, doet volgens hem niet ter zake. Het is het verhaal dat telt, zo stelt hij. Hier spreken we over de klassieke theorie van de waarheid, zoals gedacht ten tijde van Homeerus (ca. 750-700 v. Chr.). Een goed verhaal staat tegenover een slechte, zoals waarheid t.o.v. onwaarheid staat. Koning Alcinoüs zegt tegen Udyseus: "jij bent geen bedrieger, want je spreekt fraai". Een goed verhaal over een bouwwerk maakt het dus niet automatisch een folly. Een goed verhaal correspondeert met wat wij een goed verhaal vinden, meer niet.

Reageren? d.roelfzema@upcmail.nl
Dit artikel digitaal?

www.rikroelfzema.nl (klik op 'Over mijn publicaties')

Dit artikel is gebaseerd op de volgende boeken:

[01]= *The English Folly* (2020), Gwyn Headley & Wim Meulenkamp, pag.206 e.v.

[02]= *Follies (bizarre bouwwerken in Nederland en België)*(1995), Wim Meulenkamp

[03]= *Voor de gek! (follies in Nederland)* (2021), Edith Gerritsma & Andrea Hijmans

[04]= <https://www.rikroelfzema.nl/wp-content/uploads/2019/11/010-2014-12-eco-kathedraal.pdf>

[05]= *Voor de Gek!*, pag. 15-16

[06]= *The English Folly*, pag 65-66. Lees hier het complete mysterie over deze folly. Het onderzoekswerk van Headley en Meulenkamp is ongeëvenaard.

Een zinloos bouwwerk? Kunst? Het wilde bouwen? Scharrelarchitectuur?

en België zou er minder aandacht en waardering zijn geweest. Toch verwijst de ondertitel van zijn boek onbedoeld naar de negatieve betekenis van deze architectuur. In de inleiding spreekt hij van 'bizar' en 'een verbijsterende chi-

oorspronkelijke folly wanneer het vandaag de dag enkel nog kunstenaars zijn die met mooie subsidies ons landschap met follies verrijken. Vandaag de dag bepalen planologen en ambtenaren van bouw- en woningtoezicht wat er tot in zelfs onze achtertuin mag worden gebouwd. Daarmee verliest de maker van een doorsnee folly zijn onafhankelijke en creatieve geest. En met de dood van oude voorgangers in de follybouwkunst wordt door gemeenten en nabestaanden jarenlange bouw- arbeid afgebroken en vernietigd. Er is in Nederland nauwelijks een stichting te vinden die het beheer voert over deze vaak door eenlingen vervaardigde brokken menselijke fantasie. Een van de weinige voorbeelden is de Ecocathedraal, een natuurtuin van de landschapsarchitect Leroy, die nu door een stichting wordt beheerd. [04] 'Het wilde bouwen' of 'de scharrelarchitectuur' of 'dwaasbouw' verdwijnt meer en meer uit ons landschap en wordt geheel geconfisqueerd door kunstenaars. Daarmee verliest de folly haar oorspronkelijke betekenis als 'zinloos bouwwerk' dat louter met eigen middelen en met een intrinsieke motivatie voor het bouwen omwille van het bouwen zelf is gere-



De mooiste folly van Nederland

Waarom bouwen mensen follies? Wat beweegt hen om hun hele leven te bouwen aan een tovertuin? En juist door hun nutteloosheid zijn veel follies van een onaanraakbare schoonheid. Ze dwingen de kijker tot 'wild denken' en de vraag 'wat is mijn passie dan?'.

Herwaardering voor de knutselaar

In de 18de en 19de eeuw werden follies vaak door gerenommeerde architecten gebouwd [01] maar gaandeweg namen steeds meer gewone mensen als hobby of inspiratie het bouwen van follies ter hand. De meest recente follies zijn bijna allemaal door eenvoudige knutselaars zonder specifieke kennis gebouwd. Hier bestaat een sterke relatie tot, wat je in de architectuur geschiedenis noemt, de volksarchitectuur. In zijn boek *Bouwkunst zonder architecten* definieert John May volksarchitectuur als volgt: "woningen en alle andere bouwwerken van de mensen. Ze zijn verbonden met hun omgeving en de beschikbare materialen, gebouwd door de eigenaren of gemeenschap, en maken gebruik van traditionele technieken." (...) "Vroege

volksarchitectuur werd wel eens gezien als 'primitief', terwijl we er nu met meer respect naar kijken en de vindingrijkheid zien waarmee men, met eenvoudige gereedschappen, gekomen is tot functionele en esthetisch waardevolle constructies." [02] In bovenstaande gebruikte ik bewust het woord 'knutselaar' om daarmee de bouwer van de follies aan te duiden. Mogelijk dat iemand daar een negatieve betekenis aan geeft. Dat weersprek ik dan vanuit de theorie van de antropoloog Claude Lévi-Strauss. Hij onderscheidt twee gelijkwaardige manieren van denken bij de mens. Het oudste is 'het wilde denken' en de meest recente is 'het wetenschappelijke denken'. Onder dat laatste valt o.a. al de kennis die architecten en kunstenaars hebben verworven. Kenmerk hiervan zijn de abstractie en het op zekere afstand van de werkelijkheid staan, waardoor die abstractie mogelijk wordt. Het wilde denken kenmerkt zich door concreetheid en een hechte relatie tot de directe omgeving. Zij blijft dichtbij de zintuiglijke waarneming en de verbeeldingskracht. Zij kent als uitgangspunt dezelfde nieuwsgierigheid als in het wetenschappelijke denken maar durft vaker zonder direct praktisch nut te blijven. Het wilde denken

generereert een vorm van activiteit die aangeduid kan worden met het Franse

woord 'bricolage', dat knutselen betekent. "En tegenwoordig is de knutselaar iemand die nog met zijn handen werkt en daarbij heel andere middelen gebruikt dan de vakman." (...) "De knutselaar is in staat een groot aantal uiteenlopende taken uit te voeren: maar terwijl de ingenieur bij alles wat hij doet ervan afhankelijk is of hij de grondstoffen en de instrumenten kan krijgen, die speciaal voor ieder project zijn ontworpen en aangeschaft, is voor de knutselaar de wereld van zijn instrumenten beperkt en zijn spelregel is, zich altijd te behelpen met de middelen die hij heeft, d.w.z. met een steeds beperkte hoeveelheid van gereedschap en materiaal...". [03] Het moge duidelijk zijn, de term 'knutselaar' is een geuzennaam, gelijk aan 'architect' of 'hersenchirurg'. Daarom is het recente boek *The English Folly* zo belangrijk want voor het eerst (in de follygeschiedenis) achterhalen de auteurs de vele wordingsverhalen van belangrijke (helaas alleen) Engelse follies. Wat heeft iemand het hele leven lang gedreven om te knutselen wat iemand heeft geknutseld? [04]

De mooiste folly van Nederland

Dit is precies wat Ger Leegwater vanaf de tachtigerjaren van de vorige eeuw aan het doen is: als knutselaar bouwen aan zijn Klein Kremlin in Winkel Noord Holland aan de Limmerschouw 51. Geïnspireerd door de kunst



De Hangende Theetuin: al jaren een gedwongen bouwstap, nu afbreken maar

Nederland Regelland

Helaas zien we tegenwoordig dat de oorspronkelijke follybouwer, de knutselaar, het leven zeer zuur wordt gemaakt. Nederland kent allerlei regels die aan een bouwwerk in je tuin worden gesteld, los van de Welstandscommissie die het ook nog 'passend' moet vinden. Recent hoorden Marcel en Angèle van Riel op 16 augustus 2021 in de rechtbank te Breda (zaaknummer Bre 20/22 GEMWT) de eis tot afbraak van hun in aanbouw zijnde 'Hangende Theetuin'. In deze artikelen heb ik foto's van hun interieurfolly 'Monument van Riel' opgenomen. Geheel in diezelfde stijl bouwde Marcel in zijn tuin aan een drie verdiepingen hoge installatie waarin op elk niveau gezeten kan worden om thee of koffie te drinken. Net als binnen maakte Marcel ook hier grote gietijzeren trappen en balustraden en elk niveau zou versierd worden met een stortvloed aan groene planten en sfeerbepalende objecten. Nu moet hij het afbreken tot 3 meter en 30 centimeter om te voldoen aan de regelgeving. De gemeenteraadsleden hadden voor een gedoogvergunning kunnen kiezen maar deden dat om onduidelijke redenen niet. Mogelijk het mooiste en meest bijzondere theehuis van Nederland zal dus niet het levenslicht zien. Dat het een dromerige en filmische theetuin zou zijn geworden, bewezen Marcel en Angèle door de inrichting van hun naastgelegen huis. In mijn colleges 'citymarketing' die ik vroeger gaf, zou het huis en de theetuin het ultieme voorbeeld zijn van hoe een minidorpje als Heukelom eenvoudig gratis (de van Rieltjes hoeven niet betaald te worden! Allemaal vrije tijd! Ze vinden het gewoon leuk om te doen!) op de wereldkaart zou komen te staan als het gaat om follybouwkunst. Het zou een gigantische toeristische attractie zijn geweest met ook nog een aangename doelgroep die het zou komen bezoeken: rijk en cultureel belangstellend. [05] We hopen op een wonder.

Reageren? d.roelfzema@upc-mail.nl Dit artikel digitaal? www.rikroelfzema.nl (klik op 'Over mijn publicaties')

Dit artikel is gebaseerd op de volgende boeken:

[01]= De 'knutselaars' waarover ik hier schrijf zijn de laatste der Mohikanen; vandaag de dag maken allerlei bouwregels het onmogelijk om nog lekker in je achtertuin bezig te zijn. Nu zijn alleen kunstenaars en architecten nog gerechtigd (vaak met grote bedragen aan subsidie of gemeenschapsgeld) om grote follies te laten bouwen. Zie de ophef over Marble Arch Mound, de namaakberg in London die het Nederlandse architectenbureau MVRDV liet aanleggen als verwijzing naar de oude folly geschiedenis van het land. Zoals een hoofdredacteur in een krant schreef: "Echte folly's zijn grappig, spreken tot de verbeelding en zijn door grootse mensen gebouwd, zonder een beroep te doen op publieke gelden. Deze hoop aarde in West End voldoet aan geen van deze vereisten". *Volkskrant* 2 aug. 2021 pag. 9, 'Gras wil niet groeien op kunstheuvel'.
[02]= *Bouwkunst zonder architecten (een mondiale gids over volksarchitectuur)* (2010), John May, pag.42 + pag. 44
[03]= Het wilde denken(1962)(1968), Claude Lévi-Strauss, pag. 29 e.v.
[04]= *The English Folly (the edifice complex)* (2020), Gwyn Headley & Wim Meulenkamp. Dit boek is magistraal door de verhalen achter de follies. Alle soorten follies zijn per hoofdstuk gerangschikt met een korte opsomming waar de follies in Engeland te vinden zijn. Een soort reisgids eventueel! Ik heb ook vaak gelachen want de onderkoelde Engelse humor is overal aanwezig. Het is een onmetelijk gemis dat er niet een boek bestaat dat de Nederlandse follies op dezelfde wijze weet te beschrijven. Wat ik mis in het boek is een concluderende analyse van de drijfveren van al de beschreven makers van de follies. Zo'n poging heb ik gedaan in het andere artikel over interieurfollies. De meeste kenmerken daarvan zijn toepasbaar op follybouwers. In het artikel 'Hernieuwde aandacht voor de folly' bespreek ik het boek opnieuw vanuit de invalshoek hoe een folly te definiëren is.
[05]= In Gemert gingen burgemeester en wethouders anders om met de folly van Gerard Lankveld. Lees mijn blog op www.rikroelfzema.nl, 'over bijzonder plekken in Nederland', klik op 'NB - jarenlang vernederd en oneindig lang wraakgenomen'.



Klein Kremlin te Winkel

uit landen als Rusland, Italië (bekijk zijn Bernini interpretatie!) en tevens door Griekse mythologie en de Bijbel is er een wonderschone tovertuin ontstaan. In de weekenden is hij te bezoeken en het is raadzaam om niet eerst de internetsite te gaan bekijken maar juist je te laten overweldigen door de ontombare en niet aflatende werklust van Ger Leegwater. Het nut van Klein Kremlin, vraagt u? Dat is er niet. Het is een intrinsiek genoeg, het bouwen om het bouwen. Het volgebouwde terrein is een prachtig voorbeeld van iemand die nog 'wild kan denken'.